

St Jeanne Antide Foundation

Fondazzjoni Santa Govanna Antida, ibbażata go
Ċentru Antida, Tel 2180 8981
51 Tarxien Road Tarxien TXN1090, Malta, EU.
Reg Nr. VO/0005/14.5.08

Ċentru Antida, post ta' merħba
Mon, Wed, Fri8:30am to 12:30 and 2pm to 6:30 pm
Tue, Thurs,8:30am to 12:30 and 2pm to 5:00 pm
[email](#)

ID-DIMENZJA

minn Connie Magro, Servizz LWIEN

Il-kliem li konna mdorrijin nużaw biex nitkellmu fuq id-dimenzja llum inbidlet. Dari spiss konna ngħidu: “dak żmaga.” Illum nużaw il-kelma dimenzja biex nirreferu għal marda li s-**SINTOMI** tagħha jinkludu:

Sintomi fl-ewwel stadju:

- Bidla fil-personalità ta’ dak li jkun: minn persuna aktarx miġbuda u magħluqa fiha nnifisha, issir persuna ferriħija, ċajtiera u daħqana.
- Telf tal-memorja: il-persuna ma tiftakarx l-ismijiet ta’ oġġetti u nies.
- Il-persuna tibda tgerfex, tinsa u tħawwad.
- Puplesija jew serje ta’ puplesiji li jikkawżaw dementia (single jew multi-infarct dementia).
- Stat ta’ konfużjoni fil-moħħ ikkawżat minn abbuż tal-alkoħol għal bosta snin (alcoholic dementia) fejn il-memorja, il-kapaċità tal-fehma u tagħlim jiġu effettwati.

Sintomi fit-tieni stadju:

- Il-persuna ma tibqax kapaċi tagħmel affarijiet li tkun imdorrija tagħmel; tibda tiflew il-ħiliet li dejjem kellha; tiflew is-sens ta’ min hi u x’taf tagħmel.
- Ma tibqax kapaċi tagħmel xogħolha;
-
- Il-memorji l-aktar reċenti titlifhom aktar maljr minn dawk tal-imgħoddi.
- Tiflew is-sens ta’ ħin; ma tibqax tiddistingwi bejn filgħodu u filgħaxija.

Sintomi fit-tielet stadju

- Tibda tħuf u tintilew u wieħed ikollu joqgħod b’seba’ mitt għajn ħalli ma titlaqx u tintilew.
 - Il-ħila tal-kliem tmur u ma tibqax kapaċi iddomm kliem f’sentenzi.
 - Hekk kif il-marda tidħol il-ġewwa, il-persuna tiflew l-abbiltà li tieħu ħsieb tagħha nnifisha u li tiffunzjona b’mod independenti. Allura, per eżempju, jkollha tilbes ħarqa u tibqa’ fis-sodda.
- Kliema ma jiftimiex qias titkellem bil=Isien iehor

Tajjed li wiehed jgħid li d-**DIPRESSJONI AĠITATA MHIJEX DIMENZJA**. Allura jekk tabib, bla ma qabel ikun għamel assessment, jiddeċiedi li persuna għandha dimenzja meta fil-fatt tkun qed tbatu minn dipressjoni aġitata, l-pilloli se jibgħatu l-persuna lura u jaggravaw id-dipressjoni aġitata. L-assessjar huwa importanti. Hawn numru ta' testijiet li jwasslu għal dijanjozi korretta. B'dijanjozi korretta, il-kura mbagħad tkun aktar effettiva.

X'INHI D-DIMENZJA? Id-Dimenzja hija diżordni tal-moħħ b'telf tal-memorja permanenti u bidla fil-personaliutà. Il-mard mentali jaħdem fuq il-memorja u personalità. Allura, id-dimenzja hi kunsidrata marda mentali. Bid-dimenzja, persuna jibda jkollha ħafna konfużjoni fil-moħħ u tibda taġixxi b'mod li qatt qabel ma tkun aġixxiet – bħal per eżempju tibda tidgħi meta qabel qatt ma tkun lissnet dagħwa.

KIF TIŻVILUPPA D-DIMENZJA?

- L-iżvilupp tal-marda jista' jkun bil-mod. Kelli ċ-ċwieviet u ninsa fejn inkun po[[ejthom. Togġi l-portmoni fil-frigġ. Li wie]ed jinsa jista' jkun ka[un ta' anzjetà. Ninduna li mhix anzjetà meta, per eżempju, irrid immur l-Belt u ninsa n-numru tal-karozza tal-linja li ta' sikwit nunza'. Jew ninsa r-rotta biex insuq għax-xogħol. Jew ninsa f'liema triq tinsab id-dari.

- Il-bidu tal-marda jista' jkun minnufih: bħal meta persuna ssufri minn puplesija. Id-dimenzja tista' tkun kaġunata minn puplesija.

TERAPIJI: Jezistu ħafna terapiji bħat-talking therapy fejn wiehed jittellem mal-marid kontinwament fuq kollox sabiex jikseb lura l-memorja. Persuna marida bid-dimenzja tajjed li wiehed isibilha affarijiet x'taġħmel li dejjem kienet taġħmel sabiex ma titlifix il-memorja u ħila kompletament. Ħalliha taġħmel l-affarijiet kollha li possibbli taġħmel. Il-fatt li jirnexxilha taġħmel ċertu affarijiet, jinkoraġġiha. Wiehed jista' joqgħod magħhom u jurihom films *cartoons* għad-daħq u pjaċir. Taħdit dwar il-passat biex titkellem dwar il-memorji tal-imġoddi. Fid-dar, wiehed jista' jżibogħ l-ħitan b'kuluri differenti sabiex tiftakar id-direzzjonijiet u fejn huma l-kmamar differenti.

KAWŻI:

- Alzheimer hija kawża komuni.
- Puplesija.
- Tumor fil-moħħ.
- Meta xi ħadd jieħu daqqa kbira fuq rasu.

TRATTAMENT:

- Axura: din il-pinnola gābet magħha żvilupp kbir fit-trattament tad-dimenzja. Tipposponi l-iżvilupp tal-marda minn 5 sa 10 snin.
- Arisep: meta l-marda tkun daħlet il-ġewwa, ikun ta' xejn li persuna tieħu din il-medicina; tiswa ħafna u tkun qed tittiehed għal xejn.
- Qed isiru xi esperimenti bil-Vitamina E u C fost persuni ta' sebgħin sena biex jaraw jekk ibiġhedx l-iżvilupp tad-dimensja.
- Tajjed li wiehed juża Food Thickener mal-ikel tal-marid sabiex ma jixraqx.
- Id-dipressjoni tista' tikkuraha b'terapiji differenti u s-sintomi tad-dimenzja jkunu riversibbli.
- Fil-biċċa l-kbira tad-dimenzji differenti bħal Alzheimer's, ma teżistix kura speċifika.

PREVENZJONI

- Stil ta' ħajja attiva fejn wiehed ma joqgħodx maqtuġħ min-nies għal żmien twil.
- Ħajja interjuri spiritwali.
- Kuntatt man-nies u ħbiberiji.

- L-użu ħaj tal-moħħ.
- Eżercizzju fiziku, ikel bnin, dieta. Kolesterol baxx, piż normali, u pressa tad-demmm baxxa jnaqqsu r-riskju tad-dimenzja.
- Imħabba lejn u għajnuna lejn ħaddieħor.

DIETA

- Il-ħxuna żejda (obeżità) iżżid ir-riskju ta' dimenzja.
- Il-ħut inaqqas ir-riskju tal-Alzheimer's.
- Ħaxix u nuts jgħinu.
- L-alkoħol għandu jittieħed b'moderazzjoni.
